

1^e van de Zomer

24 juni 2012

Job 30:15-26 (38:1)

Marcus 4:35-41

We kunnen van een opera geen operette maken, van een drama geen komedie. Dat zouden we op de 1^e zondag van de zomer eigenlijk wel willen, een verhaal dat niet al te zwaar is en dat ons op een aangename manier aan het nadenken zet. Maar, helaas, de liturgische roostermakers zetten ons vandaag verhalen voor over de tegenkrachten in ons leven. Vergelijk het met een flinke onweerswolk voor de zon. Laten wij onze tanden maar eens stukbijten op de lezingen.

Zoals gezegd, verhalen over de tegenwind in ons leven en in het licht van de verhalen komt de vraag op: hoe zit dat met het kwaad en welke rol heeft God daarin?

Tegenwind, wie heeft die niet? Het leven is nu eenmaal niet alleen rozengeur en maneschijn. Job weet er alles van. Job, die van gevierd man op de mesthoop komt te zitten, onder de builen, berooid van goed en familie. En maar de moed erin houden en blijven geloven in God... hoewel het hem ook op een moment te gortig wordt en hij zich afvraagt: Waarom? Waarom overkomt mij dit, waar heb ik deze ellende aan verdiend? Ik, die toch altijd klaarstond voor anderen, ik die een onberispelijk en godsvruchtig leven leidde...? Waarom word juist ik ziek, terwijl ik altijd zo op mijn gezondheid heb gelet en veel beweeg? Waarom kiezen mijn kinderen een weg, die ik ze niet geleerd heb? Waarom laten mensen me vallen nu ik het moeilijk heb, terwijl ik altijd klaarstond? Waarom, waarom, waarom?

Ja, waarom, het lijkt zo oneerlijk, onrechtvaardig en dat stuit ons tegen de borst. We doen toch zo ons best? Wij mensen willen graag een verklaring voor wat ons overkomt. Die geeft ons houvast, dan begrijpen we. Als we weten, kunnen we ons ook verzekeren tegen ander onheil.

Zo wil onze worstelende Job dus ook begrijpen. In zijn tijd geloofden de mensen dat er een verband is tussen wat iemand doet en hoe het die persoon vergaat. Het leed dat iemand overkomt, is een gerechtvaardigde straf van God. Ofwel, we hebben al onze ellende aan onszelf te danken. De oorzaak ligt dus in ons, wij hebben ons leven en wat ons overkomt zelf in de hand. Oorzaak en gevolg. Een gezegde dat hier een beetje bij aansluit is: wie goed doet, goed ontmoet.

Ook in onze maatschappij kunnen we dit oorzaak-gevolg denken herkennen. Willen is immers kunnen? Ofwel, als het niet lukt, hebben we niet goed genoeg ons best gedaan. Of als iemand werkeloos is, heeft hij – of zij – dat aan zichzelf te danken. Immers, dan heeft iemand zich niet voldoende ingespannen. Maar, is dit altijd zo?

Terug naar Job, die zo in knoop zat met het tijdsbeeld waarin oorzaak en gevolg zo nauw met elkaar samenhangen. Ellende als rechtvaardige straf. Logisch dat hij vastliep en vol vragen zat. Want, hij vond het wel erg onrechtvaardig, dat God juist hem moest hebben. Hij, die onberispelijk leefde... Hij laat het er niet bij zitten en daagt God voor het gerecht. Waarom ik, waarom overkomt mij dit, waarom heb je me verlaten? Als God dan antwoordt – hetgeen we niet gelezen hebben – stelt God wedervragen. Hoe kan een kleine mens verwachten dat hij de Eeuwige en de schepping kan begrijpen, laat staan doorgronden? Daarin klinkt een tegengeluid: niet de mens bepaalt, maar het leven overstijgt de mens. Wat ons mensen overkomt, is niet het gevolg van onze eigen daden en is dus geen straf van God. De oorzaak ligt dus buiten ons...

Dit geloof, dit denken kan ertoe leiden dat we de verklaring van wat ons overkomt en ook van wat we doen, buiten onszelf leggen. In extreme gevallen kan dit leiden tot de overtuiging dat we niet meer verantwoordelijk zijn voor onze eigen daden. Ook deze tendens zien we in onze samenleving. De verklaring van wat ons overkomt en van ons gedrag vinden we in de genen, de hormonen – die bijvoorbeeld het puberlichaam teisteren, waardoor ze.... Wat dacht u van: 'wij zijn ons brein' ofwel

onze hersenen bepalen wat wij denken en doen, de keuzes die we maken. Ook zo'n leuke: ten tijde van de misdaad, was de persoon niet of gedeeltelijk ontoerekeningsvatbaar. Geen wonder, hij heeft een slechte jeugd gehad, geen liefde gekend... Allemaal redenen om de oorzaken van onze daden of datgene wat ons overkomt, buiten onszelf te leggen. "Ik kan er niets aan doen...."

Zo hebben we twee antwoorden gevonden op de vraag hoe dat zit met het kwaad in de wereld. De oorzaak ligt geheel in ons – en dan is het de straf van God - of geheel buiten ons, en dan heeft God er helemaal niets mee van doen. De antwoorden zijn wel erg zwart – wit. De werkelijkheid is genuanceerder.

Misschien dat het evangelieverhaal nog een ander licht op onze vraag kan werpen. Dat verhaal over dat bootje met de leerlingen en Jezus in die wervelende stormwind met reuzenhoge, bedreigende golven. Een angstaanjagende weersgebeurtenis, althans, voor de leerlingen. Zij raken in paniek. Jezus zelf is diep onder zeil. Interessante beelden, die een nadere invulling vragen.

Neem nu dat water. In de bijbel symboliseert water vaak chaos, de kwade krachten in de wereld. Denk aan de oervloed in het scheppingsverhaal. Water is dan de tegenkracht die er nu eenmaal is, dus ook in ons leven. Dat is een *gegeven*. Er is geen verklaring, geen oorzaak of gevolg, er kan geen schuldige aangewezen worden, niet in ons, niet buiten ons, zelfs niet in God. Dan is de vraag niet waar komt het kwaad vandaan, maar meer: wat doen we ermee, hier en nu, op dit moment.

Raken we in paniek? Dan verliezen we snel overzicht, raken verstrikt in van alles en nog wat en komt er weinig constructiefs uit ons hoofd en handen. Net als de leerlingen, die weten eigenlijk ook niet wat te doen. Ze zijn angstig en dat verlamd hen. Ze hebben geen vertrouwen en geloof in hun eigen kunnen – ondanks hun ervaring als vissers, ook met dit weer! Jezus reageert ook op hun reactie en vraagt: waarom zijn jullie zo laf, waar is jullie vertrouwen en geloof? In God – maar ook in zichzelf...

Of is onze reactie juist omgekeerd en leggen we alles bij de ander neer? Die moet het maar opknappen. Ook dat doen de leerlingen als ze zeggen: "Heer, laat het u koud dat we dreigen te vergaan? We hadden al onze hoop op u gericht, maar u lijkt zo onverschillig." Ofwel: God, waar bent u als wij u nodig hebben, alstublieft, los onze problemen op? Maar is God op afroep als tovenaars beschikbaar? Godsgeloof als verzekering tegen zwaar weer. Echter, in het verleden behaalde resultaten, bieden geen garantie voor de toekomst.

Een laatste puntje. Is Jezus afwezig in het verhaal? Nee, Jezus is er wel degelijk alleen op een andere manier dan de leerlingen wilden...

Intensieve verhalen, zo op de eerste zomerdag. Verhalen over het leven, over vragen waar mensen al zolang als ze bestaan mee worstelen: hoe zit dat met de tegenkrachten, het verdriet, de onmacht, het onrecht. Hoe kunnen wij ons daartoe verhouden en welke plaats heeft God hierin? We hebben in die verhalen enkele algemene antwoorden gevonden. Ook voor deze antwoorden geldt: net als Job nieuwe en andere antwoorden vond, zo zal elke tijd zijn eigen, nieuwe antwoorden vinden. En al die tijd was, is en zal God met ons meevaren.

Amen.